

JOHTAMISKORKEAKOULU

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman kuuleminen

Heta Heiskanen, väitöskirjatutkija

Johtamiskorkeakoulu

Tampereen yliopisto

Arvoisat kuulijat,

Olipa kerran ensimmäinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Se oli jännittävä kokoelma olemassa olevia hankkeita. Eriskummalliseksi toimintaohjelman teki myös se, ettei se tuonut mukanaan lisärahoitusta.

Nyt on aika kirjoittaa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman tarina uudelleen. Tässä jatkokertomuksessa tulisi turvata toimintaohjelmalle edellistä selkeämmät prioriteetit ja myös rahoitus.

Toimin edellisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman arviointiryhmässä ja nostaisin sen pohjalta seuraavia seikkoja esiin prioriteetteja määriteltäessä.

Ulko- ja sisäpoliittiset perus- ja ihmisoikeuslinjaukset tulisivat olla symmetrisiä keskenään.

Suomen pitkäaikaisessa ulkopolitiikassa on määritelty selkeät painopisteet, jotka ovat:

- Naisten oikeudet
- Vammaisten henkilöiden oikeudet
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet
- Alkuperäiskansojen oikeudet ja
- Taloudelliset sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet

Uskottavan ihmisoikeuksia edistävän ulkopolitiikan takana kotipesän asiat tulee olla kunnossa. Edellä mainituissa asioissa tulee tapahtua edistystä myös kotimaassa.

Tämä tarkoittaa Suomessa esimerkiksi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten, kuten vammaisten oikeuksien yleissopimuksen ja alkuperäiskansan oikeuksia koskevan ILO 169 sopimuksen ratifiointia.

Se tarkoittaa myös ihmisoikeussopimusten valvontaelimien ratkaisujen huomioonottamista, kuten Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean perusturvaetuksia koskevan ratkaisun huomioimista tai että YK:n alkuperäiskansan oikeuksien erityisraportoijan nuhteet koskien metsähallituslain valmistelua otetaan vakavasti.

Lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeudet ja ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut tulee ymmärtää Euroopan vähimmäissuojatasona, jota myös Suomessa tulee kunnioittaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioistuimen käytäntö on ottanut kantaa esimerkiksi siihen, että naiseen kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusrikkomus.

Nämä asiat tulisivat näkyä toimintaohjelman sisällössä.

Ihmisoikeuksien vaikutusarvio tulisi lisätä entistä vakiintuneemmin hallituksen esityksiin

Suomi on lakeihin perustuva ja niitä noudattava valtio ja yhteiskunta. Taloudellisiin seikkoihin ja kiireeseen vedoton hallituksen esityksiä tehdään nyt niin kiireellä, ettei kuulemisia saati sitten ihmisoikeuksien vaikutusarviota ehditä hoitaa kunnolla. Lakeihin tulisi kirjata näkyviin entistä tarkemmin perus- ja ihmisoikeusvaikutusarviointi, jotta päätökset tehtäisiin tietoisena siitä, heikentävätkö vai vahvistavatko muutokset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Vaikutusarvioita tehdessä olisi tärkeää kuulla asiantuntijoita, kuten tutkijoita ja järjestöjä.

Toimintaohjelma olisi soveltuva väline alkaa juurruttamaan ihmisoikeuksien vaikutusarvioita lainvalmisteluun.

Ihmisoikeuskasvatus

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa tulee ottaa huomioon myös ihmisoikeuskulttuurin yleinen vahvistaminen. Se tapahtuu koulutuksella ja kasvattamisella.

Ihmisoikeudet tulivat ensimmäistä kertaa voimakkaasti opetussuunnitelmiin. Siitä jos jostain mieleni hyvitin. Nyt tulee huolehtia, että ihmisoikeuskasvatus löytyy myös oppikirjoista ja opettajien koulutuksesta.

Lasten lisäksi ihmisoikeuskasvatusta tarvitaan myös aikuisväestön keskuudessa. Poliisit, lääkärit, ministeriöiden virkamiehet ja tuomarit. Kaikkien tulisi tunnistaa ihmisoikeudet omassa työssään ja arjessaan. Esimerkiksi tuomareiden tulisi tehdä perus- ja ihmisoikeusargumentaatio läpinäkyväksi tuomioissaan. Maahanmuuttajia koskevissa asioissa virkamiesten tulee ymmärtää, mitä yhdenvertaisuus ja syrjintä tarkoittaa. Kaavoitusasioissa taas tulee tunnistaa tiedonsaanti ja osallistuminen perusoikeuksina (PL 20 §).

Ihmisoikeusjärjestöillä on paljon osaamista ihmisoikeuskasvatuksesta. Sitä tulisi hyödyntää ja tukea.

Lopuksi lainaisin erästä viime valmistelukierroksella aktiivisesti mukana ollutta virkamiestä. Hän sanoi, että perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaan tarvitaan hyvää tarinaa. Ei mitään joulupukkitarinaa, mutta sellaista, jonka jokainen voi ottaa omaksensa.

Se tarina voisi vaikkapa päättyä näin. Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmien myötä Suomen valtio oppi turvaamaan ja jokainen suomalainen oppi paremmin kunnioittamaan ihmisoikeuksia. He kaikki elivät elämänsä onnellisena loppuun asti. Sen pituinen se.